

КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Пропонується концепція розробки інтелектуального забезпечення управління підприємством на базі економіко-математичних моделей. Розглядаються стратегії управління інтелектуальним забезпеченням, чинники ефективності його функціонування з урахуванням часових рівнів і рівнів ієрархії управління підприємством.

Ключові слова: інтелектуальне забезпечення, управління підприємством.

Дослідження особливостей формування управлінських рішень в сучасних умовах, визначення принципів інтелектуального забезпечення управлінських рішень, а також моніторинг комп'ютерних систем управління підприємствами Тернопільської області показав відсутність належного наукового обґрунтування альтернативних проектів, а також схильність практиків до впровадження простих задач, які обмежуються комп'ютеризацією лише функцій обліку й аналізу економічних показників. Не приділяється необхідна увага специфічним особливостям такої складної і багатогранної проблеми, як інтелектуальне забезпечення управління підприємством (ІЗУП), що відображається як ресурс і капітал. ІЗУП відрізняється від традиційного специфічними рисами:

- наявністю нематеріальних ресурсів і запасів;
- збільшенням ефективності в результаті використання;
- можливістю використання багатьма користувачами;
- необхідністю інтелектуального потенціалу;
- можливістю тиражування з малими затратами;
- сітьовими ефектами та зростаючою граничною корисністю.

На відміну від традиційних ресурсів, які характеризуються матеріальними потоками і запасами, для ІЗУП характерні потоки і запаси нематеріальні.

Традиційний капітал при використанні зношується, зменшується його вартість; він є частковим благом і при споживанні одним споживачем виключається споживання іншим. ІЗУП виступає як суспільне благо, споживання якого можливе одночасно кількома споживачами. Сучасне виробництво розширює використання знань, надає все більшу кількість суспільних благ. Ця характеристика ІЗУП заставляє по-новому осмислити традиційні відображення класичних методів управління.

ІЗУП зростає при передачі, тиражуванні та використанні, а при невикористанні зменшується і руйнуються.

Тиражування, зберігання, систематизація та ефективне використання традиційних ресурсів вимагають багато затрат, а вартість подібних процесів для ІЗУП дуже низька.

Сумісне використання ІЗУП характеризується ефектом мережної взаємодії: чим більше елементів у мережі, тим більша корисність і економічний ефект кожного окремого апарата. Цей ефект змінює традиційні процеси конкурентної боротьби і стимулює розвиток процесів глобалізації.

Особливі властивості ІЗУП і нові технології його використання, змінюючи багато економічних тенденцій і закономірностей, вимагають серйозного вивчення економічною наукою.

Специфічні риси мають суттєвий вплив на концепцію ІЗУП, яка базується на їх вивченні, дослідженні чинників, що впливають на підвищення його ефективності, виборі конкретних форм реалізації та побудові моделей.

Процес проектування ІЗУП розглядається як локальна система, що органічно вписується в систему управління підприємством загалом. Акцент не робиться на несуттєві деталі, а виявляються загальні закономірності процесу створення ІЗУП. Розроблена концепція включає наступні розділи:

- апарат термінів і понять;
- структура чинників, що визначає ефективність функціонування ІЗУП;
- ієрархія рівнів управління;
- час прийняття рішень;
- математичне моделювання ІЗУП;
- стратегії управління інтелектуальним забезпеченням.

При розробці концепції конкретизуємо апарат термінів і понять, які використовувалися нами в дослідженні. Насамперед розглянемо поняття "інтелектуальний капітал". Він має таку структуру (рис.1).

Рис. 1. Структура інтелектуального капіталу.

Інтелектуальний капітал – це знання, інформація, досвід, організаційні можливості, інформаційні канали, які можна використовувати для створення ефективних систем управління підприємством. Знання конвертуються в капітал; інакше кажучи – це сума всього того, що знають і чим володіють співробітники, те, що формує конкурентоспроможність підприємства.

Індивідуальний капітал – це та частина інтелектуального капіталу, яка має безпосереднє відношення до людини; важливий при проведенні інновацій та оновлень.

Організаційний капітал – це організаційні можливості підприємства відповідати на вимоги ринку; частина інтелектуального капіталу, що має відношення до організації загалом, є власністю підприємства і може виступати як самостійний об'єкт купівлі-продажу. Він відповідає за використання індивідуального капіталу в організаційних системах.

Споживчий капітал – це капітал, що складається із зв'язків і стійких відношень з клієнтами та споживачами, головною метою якого є створення структури, що дозволяє споживачу продуктивно спілкуватися з персоналом підприємства.

В ІЗУП важливе значення має визначення зовнішніх, внутрішніх та індивідуальних чинників, які впливають на ефективність його функціонування (рис. 2).

Рис. 2. Чинники ефективності функціонування ІЗУП.

У концепції передбачено ієрархію організації управління підприємством, що відображається як пірамідальна модель ієрархічної структури ІЗУП (рис. 3). Вона є інструментом для реалізації мети і гарантії збереження системи. Чим вищий ієрархічний рівень, тим більший обсяг і компетентність виконуваних функцій, відповідальність, доля стратегічних рішень і доступ до інформації. Одночасно ростуть і вимоги до кваліфікації керівників, їх свобода в управлінні. Чим нижчий рівень, тим простіші рішення та види діяльності. Розглянута нами складна структура може на практиці комбінуватися з іншими класичними організаційними формами.

Із рисунка видно, що керівник, його заступники, керівники підрозділів беруть активну участь в процесі створення знань. Існує постійний циклічний потік інформації відповідно до ходу процесу від виконавців уверх та управлінських рішень від керівника – вниз. У разі повного делегування всіх прав виконавцям у керівника залишається основна функція – аналіз ефективності бізнес-процесів та їх покращення з орієнтацією на стратегічні цілі підприємства. Покращення процесів керівник здійснює за рахунок управління ресурсами: персоналом, фінансами, матеріалами, обладнанням, програмним забезпеченням, інформацією та ін.

У більшості проєктів комп'ютерних систем управління підприємством ієрархія управління тільки декларується. Вихідні форми та управлінські рішення дублюються на різних рівнях управління, не враховуються їх особливості і внаслідок цього для керівників одного рівня вони надлишкові, а для іншого рівня – недостатні.

Важливе значення має врахування часу, періоду стійкості управлінських рішень, при якому вони є актуальними і мають смисл. За часом дії рішення поділяють на стратегічні, тактичні й оперативні [1].

Математичне моделювання ІЗУП – умовне відображення процесів, що відбуваються на підприємстві під час виробництва. При наявності кількох альтернативних рішень у кожній конкретній ситуації економіко-математичне моделювання дозволяє без перебору всіх можливих варіантів знаходити оптимальні згідно заданих умов. Міра відповідності моделі реальній дійсності залежить від рівня спрощення реальної ситуації, правильності вибору основних впливових чинників і співвідношень між ними.

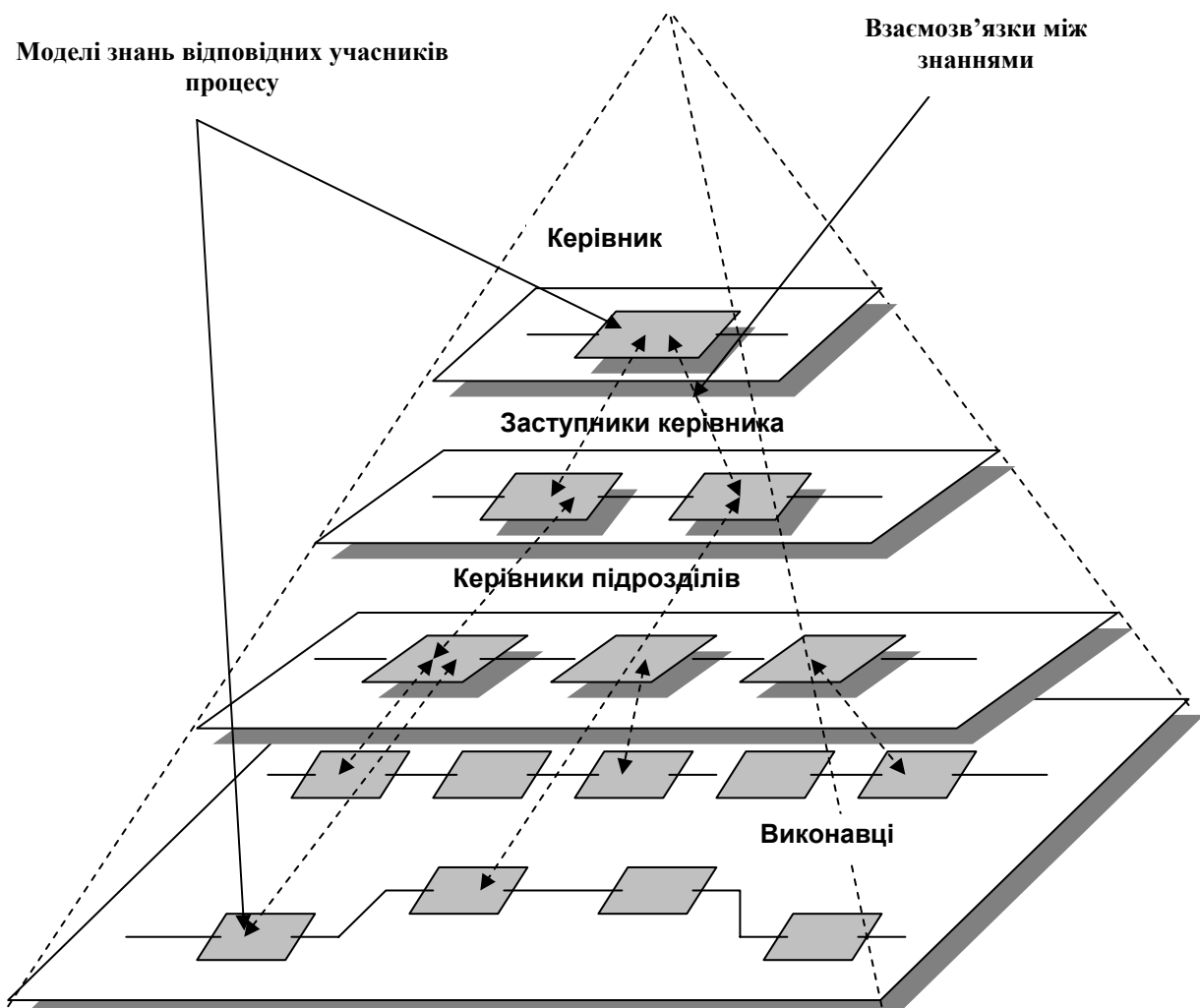

Рис. 3. Пірамідальна модель ієрархічної структури ІЗУП.

Управління ІЗУП здійснюється відповідно до таких стратегій:

- **стратегія знань як бізнес-стратегія**, що передбачає формування та використання в будь-якій роботі “найкращих” знань, які є центром діяльності всього підприємства, оскільки створюють споживчу вартість, а в деяких випадках і кінцевим продуктом;
- **стратегія управління інтелектуальним капіталом**, що передбачає управління знаннями, котрі належать підприємству, в напрямку створення, підтримки та розвитку інтелектуальних активів – патентів, технологій і винаходів;
- **стратегія формування знань**, яка передбачає використання нагромаджених і генерацію принципово нових знань (проведення науково-дослідних робіт, впровадження інноваційних рішень і неперервне їх удосконалення), що сприяє конкурентоспроможності підприємства;
- **стратегія системного обміну знаннями**, яка полягає в отриманні, структуруванні, зберіганні, використанні їх з метою своєчасного розподілу між відповідними співробітниками або їх групами [2].

У реалізації вказаних стратегій існує багато тактичних підходів, з яких найпоширеніші впровадження інформаційних систем, розвиток персоналу, створення інтелектуального капіталу. Вказані стратегії можуть бути реалізовані як кожна окремо, так і одночасно на певних рівнях управління.

Загальну концепцію ІЗУП відобразимо такою схемою (рис 4).

Розробка ІЗУП на базі запропонованої концепції – складна наукова проблема. Ця концепція дозволяє визначити конкретні напрямки реалізації ІЗУП, значно підвищити ефективність вироблення управлінських рішень на підприємствах, а в кінцевому підсумку і функціонування самого ІЗУП.

Рис. 4. Концепція ІЗУП.

Література

1. Шершньова З. Є., Оборська С. В. Стратегічне управління: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 384 с.
2. Матрич А. “Через знання – к звездам” // Управление компанией. – 2001. – № 5.